

Na metuljevih krilih našel slovensko markacijo

100 let Knafelčeve markacije *Znameniti rdeče-beli krog ni le oznaka, ki kaže pot, ampak tudi simbol slovenstva*

Znamenita Knafelčeva markacija letos praznuje 100 let. Beli krog z rdečo obrobo, ki ga je leta 1922 kot enotno oznako na slovenskih planinskih poteh zapovedalo takratno Slovensko planinsko društvo (SPD), predhodnik Planinske zveze Slovenije (PZS), je v tem času postal najbolj prepoznavni simbol slovenskega planinstva in nepogrešljivi spremljevalec vsakega ljubitelja gora na planinskih poteh.

TINA HORVAT

Nobena sodobna tehnologija planincem ne pričara toliko nasmehov, občutka varnosti in dobre volje kot prav Knafelčeva markacija. Vedno ko jo zagledajo, vedo, da so na pravi poti. Na desettisoče jih je, z njimi je označenih kar 10.000 kilometrov planinskih poti. Po enem od izračunov naj bi jih bilo kar 50.000 v Sloveniji, razširile pa so se tudi po vsem goratem ozemlju nekdanje Jugoslavije. Knafelčeva markacija je od leta 2007 zaščitena z zakonom o planinskih poteh, s pomočjo katerega so te postale del javne infrastrukture, od leta 2016 je tudi zaščitena blagovna znamka.

Preden si je Alojz Knafelc izmislil markacijo, so bile smeri hoje označene s kamnitimi možici, ki so jih ob bolj izrazitih točkah ali na bolj zahtevnem terenu za orientacijo zgradili tedanji gorski vodniki. Poti konec 18. stoletja še ni bilo, šele v drugi polovici 19. stoletja so začele nastajati, na težjih mestih so jih utrdili, izkopali ali izklesali.

Tako je nastala leta 1869 prva planinska pot v Sloveniji, in sicer z Ledin (sedanja Planika) čez Stopce na Triglav. Zanj je bil zadolžen triglavski vodnik iz Srednje vasi v Bohinju Jože Škantar - Šest. Na najtežjih mestih sta skupaj s sinom Lovrencem zabila lesene kline in izklesala stopnice, smer pa sta označila s kamnitimi možici. Pozneje sta na grebenu Triglava zabila še kovinske kline z obroči, skozi katere sta napeljala vrvi. Deset let pozneje so nadelali in s črtami različnih barv označili pot iz Bohinja čez Komarčo na Triglav. Ta velja za prvo markirano pri nas.

Simbol slovenstva

Knafelčeva markacija ni le oznaka, ki nam kaže pot, je tudi simbol narodnega boja za slovenstvo in

obrambe proti ponemčevanju naših gora. V tistem času je namreč tudi v gorah potekal boj za prevlado med slovenskim in nemškim prebivalstvom. Nemci so si prilagajali slovenske gore in gradili svoje planinske kočice, v katerih slovensko govoreči gostje niso bili preveč zaželeni. Poleg tega so označevali poti z nemškimi napisi. Zato je bil glavni cilj markacističnega odbora, ki je nastal ob ustanovitvi SPD leta 1893, prepričati Nemcem, da bi po naših planinskih poteh še naprej delali nemške napise in kašipote.

Prvi uradni slovenski markacisti so se hitro lotili dela in že v prvem letu delovanja jim je uspelo označiti kar 97 poti. Uporabljali so ravne črte v rdeči, zeleni, rumeni, modri, ponekod tudi črni barvi in potek poti označevali s križi, večjimi kvadrati in krogi. Tak način markiranja se je ohranil vse do konca prve svetovne vojne oziroma vse dokler si ni Alojz Knafelc izmislil slovenske markacije.

Navdih na metuljevih krilih

Zgodba o nastanku z rdečo barvo obkroženega belega kroga je prav osupljiva. Navdih zanj je namreč našel na krilih enega najlepših metuljev v Evropi – gorskega ali rdečega apolona (*Parnassius apollo*), ki je ime dobil po Apolonu, najlepšem in najbolj grškem od vseh grških bogov. Zanj so verjeli, da odganja zlo.

V času, ko je živel Knafelc, je tega prelepega metulja, ki živi na strmih gorskih travnikih in meliščih, pogosto videval na svojih poteh. Žal pa je danes to eden od najbolj ogroženih dnevnih metuljev v Sloveniji. Včasih je živel še po vsem goratem svetu, potem je začel počasi izginjati. Zdaj živi le še v Julijskih Alpah in ob robu Trnovskega gozda. Tudi v dolini Tople pod Peco in na Golteh, kjer je vztrajal še nekaj časa, ga v zadnjih 25 letih niso več opazili.

Tudi nastajanje markacije v nadaljevanju kaže, kako zanimiv mož mnogih talentov je bil njen oče Alojz Knafelc. Rodil se je leta 1859 v Žabji vasi pri Novem mestu kot sin krojača. Bil je spreten risar in zanimala ga je tudi pirotehnika. Med služenjem vojske v Ljubljani so ga namestili v staro smodnišnico na Ljubljanskem gradu. Tam je izumil novo pirotehnično tehniko,

in sicer način, kako se da z navadno puško izstreljevati svetlobne rakete.

Po vojski se je zaposlil kot risar na železnici in med drugim risal tudi progo Hrpelje-Kozina. Služba ga je vodila preko Trsta, Beljaka, Krkonošev na Češkem in nazadnje do Zagreba, tam se je leta 1922 upokojil, da bi bil bliže Gorenjski in domačim goram.

Ven v visoke gore!

V gore se je Dolenjec zaljubil med službovanjem v Beljaku na avstrijskem Koroškem. Kot je leta 1937, kmalu po njegovi smrti, v *Planinskem vestniku* zapisal urednik dr. Josip Tominšek, je postal hitro »neumoren planinohodec« in pohajal ob vsaki priliki v bližnje gore, Dobrač in Karavanke, Višarje z okolico, Ziljske in Karnske Alpe. Povzpел se je tudi na visokogorske vrhove, Veliki Klek, Grossvenediger, Hochfeiler, Hochalmispitz, Ortler ... Pogosto je že zgodaj jutraj, pred službo, pohitel na Svetega Ožbalta, po službi pa na Svete Višarje.

Vsako leto se je večkrat odpravil tudi na Triglav, kjer je leta 1912 tudi sam prepleskal *Aljažev stolp*. V svojem gorniškem dnevniku je skrbno zapisoval vse vzpone in ob njegovi smrti je bilo za njim kar 97 vzponov na Triglav. Nekaj časa je bil tudi oskrbnik kočice pri Triglavskih jezerih, za katero je skrbel kot za svoj dom in lastnoročno in na svoje stroške popravljal, kar je bilo treba.

Alojz Knafelc se je nadelave in označevanja poti loteval zelo sistematično in znanstveno. »Obširnih knjig ni čital, po pisanih virih se ni učil; vse mu je bila praktična izkušnja, mrzelo mu je vsako delo, ki ni obetalo praktičnih uspehov, a nikoli se ni naveličal stvarnih poizkusov. Da preizkusi trajnost rdečih barv za markacije, je doma na neko desko v obliki svojih znakov napleskal več različnih vrst te barve in je to desko pustil na solncu viseti – tri leta; tako je našel, da je pompejanska (italijanska) rdeča barva najbolj trpežna ... Vsaka pot v planine mu je morala imeti koristen namen; vedno je nosil s seboj čopič in barve, pa višinomerni in zemljevid; spotoma je vse opazoval, pod nogami in okoli sebe. Zato je, dasi sila vztrajen hodec, izbiral varna

pota z zanesljivimi znamenji; mrzele so mu ture, ki imajo namen v sebi; plezalci so za njega bili norci. Kljub temu je s pomočjo plezalcev trasiral stezo na Grmado (Šmarna gora). Navdušen za krasoto narave je tudi svoje rojake privabljal v planine. Ven v naravo in na visoke gore, je zaklical na ustanovnem občnem zboru Šaleške podružnice SPD,« je zapisal dr. Tominšek.

Še ena njegova prigoda je znana v planinskih krogih. Knafelc je bil velik ljubitelj gorskega cvetja in tudi njegov zaščitnik. Že leta 1904 je v *Planinskem vestniku* opozarjal, da je treba gorske cvetlice čuvati in spoštovati. Kljub temu pa je nekoč izvedel skrivno botanično misijo. Leta 1899 so mu nemški planinci na Gartnerkoflu v Karnijskih Alpah pokazali cvet koroške vulfenije (*Wulfenia carinthiaca*) in dejali, da uspeva samo tam in nikjer drugje. Knafelc, prepričan, da to ne more držati, je pozneje nekaj rastlin izkopal in jih presadil v Zgornji Krmi na isti nadmorski višini, seveda na skrivaj, in potem dolga leta ves ponosen opazoval, kako so se cvetlice prijele tudi v naših gorah.

Knjižica z navodili za markaciste

V letu, ko se je upokojil, torej 1922., je bil Alojz Knafelc na občnem zboru SPD izvoljen za načelnika markacijskega odbora in hitro se je lotil glavnega poslanstva – iskanja enotnega znamenja za označevanje vseh slovenskih planinskih poti. Na podlagi njegovega predloga je bila sprejeta markacija, kot jo poznamo danes, hkrati je vpeljal tudi enotno usmerjevalno tablo v rdeči barvi in z belim, slovenskim napisom. V juljski številki *Planinskega vestnika* so bila še istega leta objavljena navodila za markiranje poti, čez dve leti pa je izšla še knjižica z naslovom *Navodila za jednotno markiranje potov*. Na prvo stran vsake knjižice je vestni Knafelc lastnoročno narisal markacijo. »Markacija daje turistu sigurnost, da bo po izbrani poti došel na gotov cilj. Vsak znak ga utrjuje v zavesti, da je na pravi poti. Zato mora biti vsaka markacija lahko in dobro vidna, včasih bolj gosta, včasih bolj redka. Na dobro izhojeni poti, n. pr. cesti, kolovozu, so znamenja lahko bolj redka; tu so markacije le pomirovalne. Izdatno je treba markirati pri vsakem razpotju; tam je treba na pravi poti naslikati najmanj tri znake, tako da se iz razpotja nedvomno vidi,« je Knafelc začel svoja navodila, pri tem je s turistom mislil planinca.

V nadaljevanju je natančno opisal mere in razdalje med njimi. »Velikost se ravna po razdalji. Če je razdalje le 10 do 20 korakov, so lahko mali, nekako dva prsta v premeru, na daljavo 50 korakov tri prste, na 100 korakov štiri prste v premeru. Na velike distance (200, 300, 500 ali več korakov ali metrov) nujno priporočam pri ugodni situaciji znake tako velike ko klobuk; v strminah in na sedlih, kjer je več zarez, naj se naredi še posebno veliko znamenje, tako da turist že od daleč vidi, kje bode zlezel čez ali kje je vstop v strmo goro ali steno. V teh slučajih naj se ne štedi z barvo; vmes so lahko znamenja prav mala, ker turist ima že gotovo smer, kamor mora priti. Velika znamenja na velike distance, to je zelo važna markacija,« je zapisal.

Markacija daje turistu sigurnost, da bo po izbrani poti došel na gotov cilj. Vsak znak ga utrjuje v zavesti, da je na pravi poti. Zato mora biti vsaka markacija lahko in dobro vidna, včasih bolj gosta, včasih bolj redka.

ALOJZ KNAFELC

Od leta 2007 je zaščiten z zakonom o planinskih poteh, s pomočjo katerega so te postale del javne infrastrukture, od leta 2016 je tudi zaščiten blagovna znamka.

884 PROSTOVOLJCEV, 36 TISOČ UR

Knafelčevo poslanstvo nadaljuje kar skoraj tisoč markacistov, združenih v 191 markacističnih odsekov pri planinskih društvih. Pod okriljem Planinske zveze Slovenije je registriranih 884 markacistov in inštruktorjev markacistov, vsak med njimi pa skrbi za več kot enajst kilometrov planinskih poti. Skupno so markacisti urejanju planinskih poti leta 2021 namenili 36.856 prostovoljnih ur. »Povprečna starost markacistov je 53 let in v komisiji si želimo, da bi se nam pridružilo še več prostovoljcev, predvsem mlajših. Vedno več obiskovalcev gora pomeni tudi več dela za nas,« je ob dnevu markacistov razložil načelnik Komisije za planinske poti Uroš Zagoričnik.

Gorski ali rdeči apolon (*Parnassius apollo*) je ime dobil po najlepšem in najbolj grškem od vseh grških bogov. FOTO IGOR MODIC

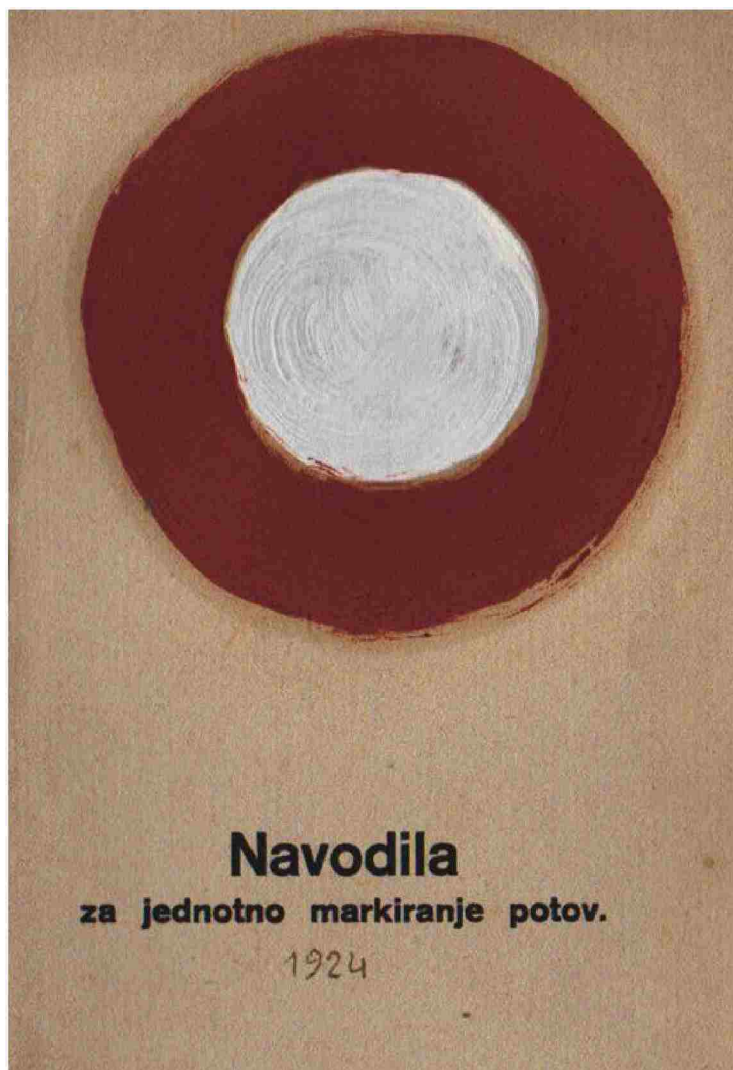
Rdeče-beli krog je postal simbol slovenskega planinstva in slovenstva. FOTO TINA HORVAT

Vsak markacist skrbi za 11 kilometrov poti. FOTO **PZS**

Alojz Knafelc z markacijo še dandanes kaže mnogim pot v gore.

Leta 1924 je izdal knjižico z navodili za markiranje poti. Foto arhiv [PZS](#)

Knafelc si je izmislil tudi enotne usmerjevalne table rdeče barve z belimi napisi. FOTO TINA HORVAT